

В. М. Шаповал, доктор економічних наук,
завідувач кафедри економіки підприємства
ДВНЗ “Національний гірничий університет”
М. С. Пашкевич, доктор економічних наук,
завідувач кафедри обліку та аудиту ДВНЗ
“Національний гірничий університет”
Т. В. Герасименко, кандидат геологічних
наук, доцент кафедри економіки підприємства
ДВНЗ “Національний гірничий університет”

ПЛАНУВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ТЕРИТОРІЇ (НА ПРИКЛАДІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Проведено критичний аналіз понять “туризм” і “туристична територія” з урахуванням специфіки впливу туризму на процес регіонального розвитку та необхідності створення й підтримки системи управління на рівні туристичних територій. Визначено коло факторів, що впливають на туристичний потенціал місцевості. Розроблено та апробовано методіку короткострокового планування розвитку внутрішнього туризму на основі оптимізації інвестицій обласних бюджетів.

Ключові слова: підприємство туристичного комплексу; максимізація туристичного потенціалу; туристичні території; інвестиції.

Theoretical and methodological basis of the study are research and development of Ukrainian and foreign scientists, associated with economic problems of enterprises of tourist complex and ways of their solutions, legislative and regulatory acts of Ukraine in this field, the specialized materials of scientific conferences and symposia. The study used the following methods: grouping – to determine the factors that influence on the tourist potential of the area; generalization – for the formalisation of the methodology for short-term planning of the development of domestic tourism and other.

The article analyzes critically the concepts of “tourism” and “tourist territory”, taking into account the specific impact of tourism on the regional development process and the need to create and maintain a management system at the level of tourist areas. A range of factors influencing on the tourist potential of the area is determined. A methodology for short-term planning of the development of domestic tourism has been developed and tested based on optimization of regional budgets investments.

Lies in clarifying and expanding the interpretation of the concept of “tourist territory”, taking into account the rationale for the creation and maintenance of a management system, the construction of a factorologic model of tourism potential, including the coefficients of significance of the main factors of tourism development.

© В. М. Шаповал, М. С. Пашкевич, Т. В. Герасименко, 2017

The developed proposals and recommendations allow the regional authorities to objectively assess the level of development of domestic tourism in the region, analyze processes and determine trends in domestic tourism, as well as the directions and scale of its development, rationally and effectively spending budgetary funds.

Key words: enterprise of tourist complex; maximization of tourist potential; tourist territories; investments.

Постановка проблеми. Однією з найбільш значних і довгострокових тенденцій, що супроводжує формування й розвиток світового господарства, виступає неухильне зростання впливу туризму як на світову економіку в цілому, так і на економіку окремих країн та регіонів. Очевидною стала трансформація туризму у велику самостійну галузь економіки багатьох країн, спрямовану на задоволення рекреаційних потреб.

Сучасний туризм розвивається швидкими темпами, попит на туристичні товари й послуги постійно зростає. Швидкі темпи зростання також характерні для всіх показників у туристичній індустрії багатьох країн світу.

Одержуваний від туризму ефект повною мірою використовується країнами-лідерами світової туристичної галузі, що забезпечує необхідний рівень розвитку різних туристичних регіонів. В Україні, незважаючи на наявний значний туристичний потенціал, розвиток туризму на регіональному й місцевому рівнях досить обмежений. Як наслідок, його вплив на розвиток окремих територій недостатній [1].

Більшість українських регіонів є постачальниками туристів на світовий туристичний ринок, адже в країні не створено гідних умов для розвитку на своїй території в'їзного та внутрішнього туризму.

Причини такої ситуації в українському туризмі, на нашу думку, такі: недостатній рівень розвитку туристичної інфраструктури, слабка організація сервісу із завищеними цінами туристичних послуг. При цьому багато українських регіонів мають достатній туристичний потенціал для створення й пропозиції конкурентоспроможного на світовому ринку туристичного продукту.

Подолання наявних туристичних проблем і забезпеченню сталого розвитку туризму на території того чи іншого регіону України має сприяти грамотно побудована система управління туризмом. Брак чіткого уявлення про напрями та можливості розвитку різних видів туризму, непослідовність у прийнятті рішень з його підтримки й розвитку, недостатність інформації про наявність туристичних ресурсів, недосконалість нормативно-правових документів, що регулюють сферу туризму – всі ці проблеми пояснюються відсутністю систем управління туризмом, які б сприяли його ефективному функціонуванню на всіх рівнях.

Необхідність створення таких систем, націлених на найповніше використання наявного туристичного потенціалу, забезпечення процесу сталого розвитку туризму на туристичних територіях, усунення вищезгаданих недоліків у сфері туризму визначає актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато теоретичних аспектів розвитку та функціонування підприємств туристичного комплексу відображено у працях зарубіжних і вітчизняних учених. Зокрема, проблеми та перспективи розвитку

туристичної галузі досліджували І. Бурнашов [1], Г. Михайліченко [2], Т. Ткаченко [3], різні аспекти оцінки інвестиційної привабливості підприємств туристичної галузі розглядав у своїх працях О. Андраш [4], проблеми в управлінні туризмом на туристичних територіях вивчали Л. Дядечко [5], О. Музиченко-Козловська [6], Н. Чорненька [7] та ін.

Попри значні досягнення вищезгаданих авторів, слід зауважити, що питання забезпечення сталого розвитку туризму на туристичних територіях, висвітлено недостатньо, також не використовуються системи й методи туристичного управління в рамках загальної стратегії регіонального розвитку. Необхідність комплексного вивчення механізмів створення і забезпечення діяльності систем управління туризмом на туристичних територіях визначила вибір теми дослідження, постановку його мети і завдань.

Мета статті – розробка теоретичних і практичних рекомендацій щодо вдосконалення методів планування сталого розвитку туристичної території на прикладі Дніпропетровської області.

Виклад основного матеріалу. Розвиток туризму може спричинити як позитивні, так і негативні наслідки для туристичної території. До основних позитивних наслідків розвитку туризму належать:

- створення нових об'єктів туристичної індустрії, модернізація і підвищення ефективності діяльності об'єктів туристичної та супутньої інфраструктури (медицина та охорона здоров'я, транспорт, комунальні служби);
- залучення заощаджень туристів, викликане необхідністю здійснення ними витрат під час відпочинку (ефект мультиплікатора);
- зміцнення споживчого ринку;
- зростання добробуту місцевого населення завдяки збільшенню його зайнятості, поліпшення умов життя за рахунок турботи про туристичні ресурси і соціальну інфраструктуру, підвищення соціальної захищеності шляхом збільшення бюджетної самодостатності регіону.

Проте існують і негативні наслідки розвитку туризму, зокрема:

- структурна зміна традиційної економічної системи (повне припинення або перенесення в інші місцевості цілих галузей народного господарства);
- безпосередня зміна економічних умов життя місцевого населення (зміна ємності місцевого споживчого ринку та рівня доходів населення під впливом фактора туристичної сезонності);
- формування слабкої економічної системи в майбутньому (територія не може запропонувати ринку нічого, крім власного туристичного продукту).

Подолати вищезазначені негативні та посилити позитивні наслідки розвитку туризму в рамках туристичної території може система управління туризмом, що є певною структурою взаємодій між усіма стейкхолдерами, до складу якої можуть входити різні інституційні елементи [4]. Вона служить основою для сталого і довготривалого розвитку туризму на туристичній території за рахунок:

- вибору напрямів впливу туризму на природну, культурну і соціальну сфери;
- забезпечення рівноправного розподілу витрат і доходів, створення робочих місць безпосередньо в місцевому секторі туризму і суміжних секторах економіки;

- стимулювання підвищення ефективності функціонування засобів розміщення, підприємств харчування, транспорту, екскурсійних об'єктів;
- забезпечення інвестицій у регіональну економіку та їх диверсифікація;
- стимулювання модернізації базової інфраструктури території;
- допомоги у створенні рекреаційних об'єктів, пошуку нових джерел фінансування робіт зі збереження екскурсійних об'єктів;
- формування національного самоусвідомлення серед місцевого населення і забезпечення глибшого взаємопорозуміння;
- сприяння підтримуванню туристичної території на вітчизняному та міжнародному рівнях.

Функція пошугу і пропозиції	Згальний обсяг туристичних послуг території залежно від кількості учасників туристичного ринку, рівня платоспроможності тощо
Функція територіальної спеціалізації	Розвиток одного або декількох видів туризму в межах території, обсяг і структура виробництва туристичних послуг для населення і зовнішніх споживачів
Соціальна функція	Забезпечення високого рівня життя населення за рахунок повної зайнятості, житлового будівництва, реалізації соціальних програм
Екологічна функція	Розв'язання проблем з утилізації відходів, зниження забруднення навколишнього середовища, очищення стічних вод

Рис. 1. Функції туристичної території

Для уточнення поняття “туристична територія” нами виділено ряд відповідних функцій, виконуваних територіями (рис. 1), а також подано їх класифікацію (рис. 2).

Кількість туристичних прибуттів і мешканців території	найбільші; великі; середні; малі
Значущість території у сфері туризму	світове значення; національне значення; регіональне значення; локальне (місьцеве) значення
Динаміка туристичного прибутку на територію	сезонний; цілорічний
Стан розвитку території	високорозвинена; достатньо розвинена; має потенціал для розвитку
Наявні на території туристичні ресурси	придатні для масового відпочинку; придатні для святкового відпочинку і відпочинку під час канікул; обмежено придатні

Рис. 2. Різновиди туристичних територій

Система управління туризмом на туристичних територіях сприяє усуненню або зниженню стримувального впливу на його як зовнішніх, так і внутрішніх факторів (рис. 3), посиленню їх позитивного впливу за ключовими напрямками (рис. 4).

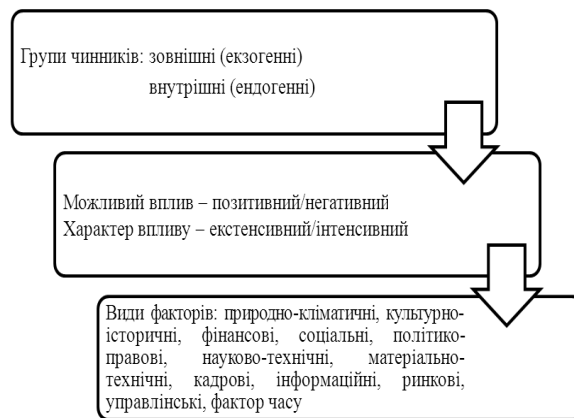

Рис. 3. Фактори, що впливають на сталий розвиток туризму на туристичній території

Тенденції розвитку туризму	Напрями діяльності в рамках системи управління туризмом
Збереження і відтворення туристичних ресурсів	Підтримка туристичних ресурсів території в належному стані для подальшого відтворення, охорона навколишнього середовища
Планування допустимого екологічного навантаження від розвитку туризму	Аналіз та оцінка всіх складових навколишнього середовища для визначення вимог до об'єктів туристичної інфраструктури території
Взаємодія з населенням	Залучення місцевого населення до процесу планування туризму з метою розвитку його найвигідніших для населення видів
Створення і просування якісного туристичного продукту	Забезпечення відповідного співвідношення ціни та якості туристичного продукту території, залучення туристів зі збереженням умов функціонування навколишнього середовища
Отримання економічних і соціальних переваг від розвитку туризму	Збільшення значень фінансового і соціального капіталів на душу населення

Рис. 4. Напрями досягнення сталого розвитку туристичної території

Отже, з огляду на вагомість для забезпечення сталого розвитку туризму на-самперед необхідно мати чітке уявлення про поняття “туристична територія”. Автори статті пропонують вважати туристичною такою територію, що має чітко окреслені кордони, відповідну туристичну інфраструктуру та екскурсійні об’єкти, пропонує набір туристичних послуг, що здатні задовольнити потреби туристів, на якій завдяки системі управління здійснюється стійкий довгостроковий розвиток туризму.

Взаємодія бізнесу й держави є запорукою розвитку економіки, особливо коли йдеться про співпрацю з місцевою владою, що добре інформована про проблеми та економічні інтереси суб’єктів, які функціонують на її території. Ця теза цілком і повністю підтверджується багатьма прикладами успішної взаємодії туристичного бізнесу з органами державного управління [8]. Аналіз та узагальнення цього досвіду дозволили авторам статті сформулювати модель такої взаємодії.

Відповідно до цієї моделі, на попередній стадії планування формується факторологічна модель, яка відображає пріоритетні напрями розвитку туристичного бізнесу на поточний момент. Потім, з урахуванням орієнтовних цифр за наміченими капітальними вкладеннями у галузь, акумульованими з різних джерел, здійснюється їх оптимальний розподіл. У результаті виконання цього завдання визначається найоптимальніша структура інвестицій, що забезпечує максимальне зростання туристичного потенціалу даного регіону.

На наступному етапі розглядаються конкретні інвестиційні проекти в рамках капітальних вкладень, виділених за напрямками розвитку туризму. І тут важлива роль належить системі показників ефективності цих проектів: на її основі здійснюється цільове виділення коштів з обласного бюджету, оцінюється повернення цих коштів і величина доходу, що має надходити до бюджету в результаті реалізації проекту.

До таких показників, що якнайкраще виконують ці функції, на думку авторів, належать:

- обсяг послуг, наданих суб’єктами ринку туризму, виражений у гривнях (як добуток величини туристичного потоку й середньої суми, витраченої одним туристом);
- дохід місцевого (обласного) бюджету від туристичної індустрії (грн);
- рентабельність туристичної сфери (відношення бюджетних доходів до витрат, %).

Запропоноване авторами коло показників формується в результаті аналізу та агрегування проектних даних і використовується в процесі їх відбору та формування портфеля інвестиційних проектів.

Формування проектно-інвестиційного портфеля являє собою ітеративну процедуру у зв’язку з тим, що:

- можливий дефіцит фінансових коштів;
- недостатньо розвинена інфраструктура для реалізації проекту;
- окремі проекти мають комплексний характер і охоплюють кілька напрямів розвитку туризму, що потребує комбінації наміченої структури фінансових ресурсів.

У такому разі органи влади на обласному рівні приймають комплекс рішень з ліквідації проблем, що виникли:

- зміна фінансування за рахунок залучення коштів як із внутрішніх, так і із зовнішніх джерел, у тому числі шляхом звернення до вищих ешелонів влади;

– розв’язання інфраструктурних проблем і розвиток суміжних з туристичним бізнесом галузей.

Оскільки дефіцит бюджетних ресурсів є типовою ситуацією, то в процесі розв’язання цих проблем основне навантаження лягає на взаємодію з підприємницьким сектором. Ця взаємодія має ітеративно-переговорний характер і будується на взаємовигідній основі: підприємцям, які беруть участь у розвитку туристичної сфери, надаються різні пільги (податкові канікули, відтермінування виплати боргів за кредитами, вигідні замовлення, преференції під час розподілу земельних ділянок та інших дефіцитних ресурсів тощо). А проблеми, що виникли, розв’язують обласні органи влади, у результаті чого зростає туристичний потенціал регіону як основа майбутніх доходів.

Сучасна методична база обґрунтування будь-яких типових рішень передбачає використання економіко-математичних методів. Так, завдання вибору інвестиційних проектів може бути виконано на основі відомої класичної задачі дискретного оптимального програмування за критерієм максимізації обласних бюджетних доходів та шляхом обмеження обсягу інвестицій, виділених на кожен із напрямів розвитку туризму [9].

Завдання при цьому формулюється у варіантній постановці, залежно від результатів взаємодії влади з іншими учасниками даного процесу, а від обсягів додатково залучених фінансових ресурсів змінюються обмеження з інвестицій.

Авторами проведено також формалізацію завдання з оцінки розподілу капітальних вкладень за основними напрямками розвитку туризму. Відповідна їй оптимізаційна модель має такий вигляд:

$$\left\{ \begin{array}{l} \sum_{i=1}^n a_i x_i \leq K^o + K^o + K^a \\ x_i \geq 0, \\ \sum_{i=1}^n c_i x_i \rightarrow \max \end{array} \right. ,$$

де x_i (у роботі 16 змінних) – інтенсивність використання i -го фактора (напряму) використання туризму: 1) насиченість пам’ятками; 2) частота традиційних масових заходів; 3) ступінь популярності пам’яток; 4) рівень розвитку транспортної інфраструктури; 5) ступінь упорядкованості муніципальної інфраструктури; 6) рівень розвитку розважального сектора; 7) рівень розвитку сектора спорту; 8) рівень розвитку мережі громадського харчування; 9) рівень безпеки; 10) рівень розвитку торгового сектора; 11) рівень розвитку банківської сфери; 12) рівень розвитку готельного фонду; 13) рівень соціально-економічного розвитку території; 14) географічне розташування; 15) рівень розвитку охорони здоров’я і курортної справи; 16) рівень розвитку зв’язку;

a_i – питома капіталомісткість i -го фактора;

K^o , K^o , K^o – капітальні вкладення, що виділяються на попередній стадії планування органами обласної влади, бізнесом, державними цільовими програмами відповідно;

c_i – значущість i -го фактора відповідно до наявної моделі;

$\sum_{i=1}^n c_i x_i$ – цільова функція – максимізація туристичного потенціалу.

Відповідно до цільової функції, інвестиції будуть розподілені в найпривабливіші напрями розвитку туризму, структура пропозиції й попиту на туристичні послуги стане більш збалансованою, що забезпечить повніше задоволення потреб у цих послугах і зумовить зростання туристичного потенціалу області (регіону).

У рамках даного аспекту роботи були здійснені дві серії розрахунків, апробовані на прикладі Дніпропетровської області:

– встановлено оптимальну структуру фінансування туристичної галузі відповідно до завдання, яке було визначено на попередній стадії планування;

– проведено оцінку ефективності потенційних інвестиційних проєктів з розвитку туризму на території Дніпропетровської області.

Оцінні розрахунки з визначення оптимальної структури фінансування туристичної галузі базуються на вищенаведеній схемі. Її практична реалізація передбачає необхідність вихідних даних: питомої капіталомісткі i -го фактора – a_i ; обсягу капітальних вкладень, що виділяються на попередній стадії планування – K ; c_i – значущість i -го фактора відповідно до наявної моделі.

При цьому, якщо обсяги інвестицій задаються, виходячи з конкретних умов (консолідування різних джерел фінансування туристичної галузі аналізованого регіону), а значущості вже задані моделлю, питомі капіталомісткості різних чинників потребують окремого визначення.

Система розв'язується як класична задача лінійного програмування після підстановки в схему розрахованих значень питомої капіталомісткості та інших вихідних даних. У роботі використовувався симплекс-метод, причому вибір цього методу визначався його високою ефективністю саме для виконання завдань пошуку екстремуму лінійного функціоналу в багатовимірному просторі за заданих обмежень. Оскільки в нашому випадку завдання містить 16 змінних, його вдалося виконати з використанням стандартних засобів Excel без застосування складніших пакетів програм.

За отриманими результатами розрахунків з розподілу капітальних вкладень напрями можуть бути розділені на три групи:

- 1) з інтенсивним фінансуванням;
- 2) зі зменшеним фінансуванням;
- 3) зі збереженням рівня фінансування.

Зокрема, необхідно здійснити масштабніше інвестування в такі напрями, як благоустрій, створення пам'яток, забезпечення комфортного доступу до них. Значну увагу також слід приділити розважальному і спортивному секторам, забезпеченню транспортної доступності пам'яток.

Ці напрями дуже важливі не тільки для туристичної галузі, але й для розвитку території в цілому. Підтверджується теза про те, що індустрія туризму органічно вписана в економіку Дніпропетровської області та є індикатором потенціалу її привабливості як місцевості, комфортної для проживання.

Інші напрями передбачено фінансувати приблизно в тих же обсягах, як і раніше. Це такі напрями туризму, як гарантування безпеки, розвиток банківських послуг, розвиток готельного фонду, що свідчить про достатність їх фінансування в більш ранні періоди.

Що стосується таких напрямів, як проведення масових заходів, розвиток інфраструктури зв'язку, громадського харчування, то вкладення в них зменшуються на 45, 58 і 12 % відповідно. Це зумовлено тим, що нині в Дніпропетровській області інфраструктура зв'язку вже сформована, а мережа громадського харчування має тенденції до швидкого обороту капіталу й розширення за рахунок внутрішніх ресурсів.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Авторами реалізований розрахунок оптимальної структури сфери туристичних послуг для Дніпропетровської області. Запропоновані процедури мають універсальний характер і можуть бути застосовані для будь-якого регіону України. Розрахунки свідчать про те, що всі проекти окупуються, отже, це не лише внесок у розвиток туристичного бізнесу, але й забезпечення податковими надходженнями доходної частини обласного бюджету.

Отже, під час реалізації стратегічно важливих проектів місцевій владі рекомендовано кооперуватися з бізнес-спільнотою. Однак ця співпраця має виходити за рамки пасивного субсидування, передбачаючи повномасштабну участь у туристичній діяльності, що ґрунтується на суспільній користі та прагматичному розрахунку.

Список використаних джерел:

1. Бурнашов І. Проблеми та перспективи розвитку туризму в Україні на сучасному етапі [Електронний ресурс] / Бурнашов І. – Режим доступу : <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/183853;jsessionid=СВАССЕ6697D400A116E060E E2C513F8C>
2. Михайліченко Г. І. Інноваційний розвиток туризму : монографія / Г. І. Михайліченко. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. – 608 с.
3. Ткаченко Т. І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія / Ткаченко Т. І. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 537 с.
4. Андраш О. А. Оцінка інвестиційної привабливості підприємств туристичної галузі / О. А. Андраш // Вісник НТУ “ХПІ”. Тематичний випуск: “Технічний прогрес і ефективність виробництва”. – 2012. – № 8. – С. 3–12.
5. Дядечко Л. П. Економіка туристичного бізнесу / Дядечко Л. П. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 224 с.
6. Музиченко-Козловська О. В. Економічне оцінювання туристичної привабливості території : монографія / О. В. Музиченко-Козловська. – Львів: Новий Світ-2000, 2012. – 176 с.
7. Чорненька Н. В. Організація туристичної індустрії : навч. посібник / Чорненька Н. В. – К. : Атіка, 2006. – 254 с.
8. Туризм в Україні. Ч. 1. Развитие туристического бизнеса [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://socium.com.ua/2015/01/tourism-in-ukraine-development-of-tourism>
9. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>

References:

1. Burnashov I., *Problemy ta perspektyvy rozvytku turyzmu v Ukraini na suchasnomu etapi* [Problems and prospects of tourism development in Ukraine today], available at: <http://mincult.kmu.gov.ua/mincult/uk/publish/article/183853;jsessionid=CBACCE6697D400A116E060E E2C513F8C>
2. Myhajlichenko G. (2012), *Innovacijnyj rozvytok turyzmu* [Innovative development of tourism], monograph, *Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t*, Kyi'v, 608 p.
3. Tkachenko T. (2009), *Stalij rozvytok turyzmu: teorija, metodologija, realii' biznesu* [Ustainable tourism development: theory, methodology, business realities] monograph, *Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t*, Kyiv, 537 p.
4. Andrash O. (2012), "Ocinka investicijnoi privablivosti pidpriemstv turistichnoi galuzi" ["Estimation of investment attractiveness of enterprises of tourism industry"], journal *Visnik NTU "HPI", Tematichnij vipusk "Tehnichnij progres i efektyvnist' virobництва"*, vol 8, pp. 3–12.
5. Djadechko L. (2007), *Ekonomika turystychnogo biznesu* [Economics of tourism], tutorial, *Centr uchbovoi' literatury*, Kyiv, 224 p.
6. Muzichenko-Kozlovs'ka O. S (2012), *Ekonomichne ocinjuvannja turistichnoi' privablivosti teritorii'* [Economic assessment of the tourist attractiveness of the territory], monograph, *Novij Svit-2000*, L'viv, 176 p.
7. Chornen'ka N. (2006), *Organizacija turystychnoi' industrii'* [The organization of tourism industry], tutorial, *Atika*, Kyiv, 254 p.
8. KMU (2014), *Pro zatverdzhennja Derzhavnoi' strategii' regional'nogo rozvytku na period do 2020 roku* [On approval of the State Strategy of Regional Development 2020], Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated August 6, 2014 N°. 385, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>
9. *Turizm v Ukraine (razvytie turisticheskogo biznesa)* [Turism in Ukraine (development of tourist business)], part 1, available at: <http://socium.com.ua/2015/01/tourism-in-ukraine-development-of-tourism>

УДК 336.02:378

Н. І. Романовська, кандидат економічних наук,
співробітник відділу економічного зростання
та структурних змін в економіці ДУ "Інститут
економіки та прогнозування НАН України"

МЕХАНІЗМИ ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Проаналізовано тенденції фінансування системи вищої освіти за рахунок різних джерел. Виявлено особливості фінансування вищих навчальних закладів в Україні та проблеми організації фінансового забезпечення функціонування, проведено аналіз динаміки студентів, які навчаються за рахунок різних джерел фінансування. Узагальнено міжнародний досвід фінансування вищих навчальних закладів. Внесено пропозиції, спрямовані на вдосконалення механізмів фінансування вищих навчальних закладів в умовах фінансово-економічної кризи.

© Н. І. Романовська, 2017